

Bernard Williams (1929-2003)

Sušnik, Matej

Source / Izvornik: **Prolegomena : Časopis za filozofiju, 2003, 2, 262 - 264**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:261:361221>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-31**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Institute of Philosophy](#)

Bernard Williams (1929–2003)

Bernard Williams

Bernard Williams, jedan od najvećih britanskih filozofa druge polovice 20. stoljeća, umro je 10. lipnja 2003. u Oxfordu.

Williams je rođen 21. rujna 1929. godine u Westcliffu. Nakon završetka srednje škole (Chigwell School), odlazi na Oxford s namjerom da studira klasične jezike, ali ubrzo postaje u potpunosti okupiran filozofijom. U periodu do 1988. Williams stječe razna akademska zvanja u Engleskoj. Nakon što osam godina predaje na Londonskom sveučilištu, 1967. postaje profesorom filozofije na Cambridgeu, a 1979. rektorom King's koledža. Godine 1988. odlazi u Kaliforniju na Sveučilište Berkeley kao gostujući predavač, a početkom devedesetih postaje profesorom moralne filozofije na Oxfordu. Zanimljiv je podatak da je nakon završetka studija godinu dana proveo u Kanadi kao pilot aviona Spitfire. Kasnije će reći kako mu je to bilo možda najljepše razdoblje u životu. Od važnijih Williamsovih knjiga posebno treba izdvojiti: *Morality* (1972), *Problems of the Self* (1973), *Utilitarianism: For and Against* (s J. J. C. Smartom) (1973), *Descartes: The Project of Pure Enquiry* (1978), *Moral Luck* (1981), *Ethics and the Limits of Philosophy* (1985), *Shame and Necessity* (1993), *Making Sense of Humanity* (1995), *Truth and Truthfulness* (2002).

Williams svoje filozofske interese razvija u suprotnosti s oxfordskim dominantnim strujanjima polovice 20. stoljeća. Naime, tada je u Oxfordu svoj procvat doživjela Austinova filozofija običnog jezika, a jedna od najznačajnijih figura bio je Gilbert Ryle, čija je knjiga *The Concept of Mind* izazvala malu filozofsku revoluciju. O filozofiji morala, području koje će vjerojatno najviše obilježiti Williamsovu karijeru, raspravljalo se isključivo u okvirima metaetike. Williams je smatrao da je takav pristup etici trivijalizirao njena krucijalna pitanja, a to ga je na koncu i potaklo da u svojoj prvoj knjizi *Morality* napiše sljedeće: "Suvremena moralna filozofija našla je originalan

način da bude dosadna, a taj je da uopće ne raspravlja o moralnim pitanjima.” Međutim, iako ne možemo reći da ta kritika vrijedi i danas – kada su pitanja normativne etike zastupljena isto koliko i metaetička pitanja i kada analiza značenja moralnih izraza više nije glavni predmet metaetičkog istraživanja – Williamsova knjiga još uvijek predstavlja jedan od možda najboljih uvoda u ovu disciplinu.

Već u spomenutoj knjizi Williams polako razvija svoju nesklonost prema utilitarizmu, a godinu dana kasnije objavljuje esej “A Critique of Utilitarianism” koji predstavlja, možemo slobodno reći, jednu od najutjecajnijih i najpoznatijih kritika ove etičke teorije u novijoj povijesti filozofije. U najkraćim crtama, u tom eseju Williams zastupa tezu da u utilitarističkom shvaćanju moralnosti nema mjesta za pojam *integriteta*. Naime, na temelju dva primjera zamišljenih moralnih situacija, koji će kasnije postati neizostavnim dijelom gotovo svih diskusija o utilitarizmu, pokazuje kako je prema ovoj teoriji moralni djelatnik shvaćen kao “kanal” između okolnosti i posljedica – što ga u stvari otuđuje od svih njegovih odluka i postupaka. Budući da su te odluke i postupci, kako kaže Williams, proizvod djelatnikovih planova i stavova s kojima je on najbliže poistovjećen, to otuđenje predstavlja napad na njegov integritet.

Williams iste godine objavljuje i zbirku eseja pod naslovom *Problems of the Self* u kojoj na originalan način pristupa uvijek aktualnom filozofskom problemu – problemu osobnog identiteta. Ono što povezuje gotovo sve eseje u ovoj zbirci jest Williamsovo zastupanje tjelesnog kontinuiteta kao nužnog uvjeta za osobni identitet. Grubo rečeno, ono što jednu osobu u trenutku t_1 čini istom osobom u drugom trenutku t_2 , Williams smatra, upravo je njen tjelesni identitet. Da bi potkrijepio svoju tezu, Williams koristi mnoštvo zanimljivih misaonih eksperimenata i svojim osebnim načinom argumentiranja u određenom smislu daje smjer svim budućim raspravama o ovom problemu. Međutim, i sam smatra da misaoni eksperimenti mogu biti od pomoći jedino ukoliko im se pristupi s oprezom i kritički, a što, prema njegovu mišljenju, nije uvijek slučaj u filozofskoj literaturi. Upravo će zbog toga u jednom svom intervjuu, upitan o relevantnosti takvih eksperimenata za metafizičke rasprave, reći: “Netko mi je jednom rekao da sam djelomično odgovoran za literaturu koja se sastoji od ogromnog broja fantastičnih primjera o osobnom identitetu. Ako je tako, mislim da je to jedna od stvari zbog koje bi trebalo žaliti.”

U svojoj sljedećoj knjizi, također zbirci eseja, skupljenima pod nazivom *Moral Luck*, Williams se uglavnom bavi problemima moralne filozofije. Tako u jednom od tih eseja, naslovljenom kao i sama knjiga, Williams pokazuje kako domena moralnosti nije imuna na slučajnost i sreću, ali i da *opravdanje* određenih postupaka isto tako može ovisiti upravo o sreći. Bitno je naglasiti kako se ovakav stav smatrao velikim napadom na kantovsku tradiciju unutar koje se mogućnost postojanja moralne sreće uopće ne dopušta. Drugim

riječima, predmet moralne prosudbe, prema Kantu, nikada ne može biti nešto što je izvan djelatnikove kontrole ili nešto što je rezultat sretnih ili nesretnih okolnosti. Williams u ovoj knjizi također ističe svoje uvjerenje da moralna filozofija “ne treba svoju vlastitu teoriju”, a taj stav još više razrađuje u svom poznatom djelu *Ethics and the Limits of Philosophy*. U tom se djelu Williams bavi i raznim etičkim pitanjima poput relativizma i objektivnosti, preispituje kako Aristotelovo tako i Kantovo utemeljenje etike te, ono najvažnije, pruža oštru kritiku suvremene moralne filozofije. Bit ove kritike njegovo je uvjerenje, kako i sam piše, da ideje racionalnosti utjelovljene u suvremenoj moralnoj filozofiji ne mogu udovoljiti zahtjevima suvremenog svijeta. Međutim, tvrdi da bi u tome značajnu ulogu mogle odigrati određene etičke ideje antičke Grčke s kojima, prema njegovom mišljenju, još uvijek dijelimo mnogo toga zajedničkog. Upravo će ovo potonje biti glavna tema njegove knjige *Shame and Necessity*.

O Williamsovoj filozofiji objavljen je zbornik tekstova pod nazivom *World, Mind, and Ethics: Essays on the Ethical Philosophy of Bernard Williams* što je dovoljan dokaz da će njegov opus još dugo biti predmetom brojnih filozofskih diskusija. Hrvatski čitatelj s tim opusom, na žalost, nije dobro upoznat. O tomu svjedoči činjenica da kod nas nijedna Williamsova knjiga još nije prevedena. Čini se suvišnim reći da bi takvo stanje stvari svakako trebalo promijeniti.

Matej Sušnik
Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu
Ulica grada Vukovara 68
HR-10000 Zagreb
msusnik@net.hr